

РОЗВИТОК НАЦІОНАЛЬНОЇ АВТОРСЬКОЇ ШКОЛИ ЗА ДОБИ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ

Запропоновані навчальні тренажери, шляхом розширення дидактичних можливостей, формують у майбутніх інженерів-судно механіків такі важливі риси професійного потенціалу, як:

- здатність швидко приймати правильні рішення в аварійній ситуації;
- вміння мислити логічно, щоб вирішувати нестандартні технічні питання, про які не пояснено в навчальній, справочній літературі, а також в судовій документації.

1. Бабанский Ю.К. Оптимизация процесса обучения. – М.: Педагогика, 1977. – 251 с.

2. Беспалько В.П. Педагогика и прогрессивные технологии обучения. – М.: Высшая школа, 1995. – 208 с.

3. Кыверляг А.А. Методы исследования в профессиональной педагогике / Кыверляг А.А. // Таллин 1980 р.

4. Скиданчук А.І., Дубинець А.І. Тренажер оператора енергетичних об'єктів / Скиданчук А.І., Дубинець А.І. // а.с. №1764073, від 25.05.1992 р.

5. Скиданчук А.І., Тренажер оператора котельної установки / Скиданчук А.І. // а.с. №1800473, від 09.10.1992 р.

6. А.В. Шостак. Использование методов активного обучения при подготовке студентов к инженерно-технологической деятельности: Методические рекомендации / Сост. – К.: Изд-во УСХА, 1989. – 102 с.

7. Rush S. & Acton L. Using simulation in a vocational programme: does the method support the theory? / Rush S. & Acton, L. // Journal of Vocational Education & Training Volume 62, Issue 4, 2010, Kingston University and St George's University of London, London, UK, 2010.

Стаття надійшла до редакції 17.01.2013

УДК 37.017.42

Марта Проц, викладач Педагогічного коледжу Львівського національного університету імені Івана Франка, аспірант кафедри педагогіки імені Богдана Ступарика ПНУ Василя Стефаника, м. Львів

РОЗВИТОК НАЦІОНАЛЬНОЇ АВТОРСЬКОЇ ШКОЛИ ЗА ДОБИ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ

У статті йдеться про становлення авторської школи в незалежній Україні та передовий досвід вчителів-новаторів 1990-х років. Схарактеризовано зміст освіти в окремих авторських школах.

Ключові слова: авторська школа, передовий педагогічний досвід, педагог-новатор, педагогічні технології.
Літ. 8.

Марта Проц, преподаватель Педагогического колледжа Львовского национального университета имени Ивана Франко, аспирант кафедры педагогике имени Богдана Ступарика ПНУ Василия Стефаника, г. Львов

РАЗВИТИЕ НАЦИОНАЛЬНОЙ АВТОРСКОЙ ШКОЛЫ В ЭПОХУ НЕЗАВИСИМОСТИ УКРАИНЫ

В данной статье рассматривается процесс становления авторской школы в независимой Украине и передовой опыт учителей-новаторов 90-х годов XX века, а также описывается содержание образовательного процесса в отдельных авторских школах.

Ключевые слова: авторская школа, передовой педагогический опыт, педагог-новатор, педагогические технологии.

Martha Prots, Lecturer of Pedagogical College Lviv National University by I. Franko
Postgraduate of Pedagogical Department by B. Stuparyka
Precarpathian National University by V. Stefanyk, Lviv

DEVELOPMENT OF NATIONAL ALTERNATIVE SCHOOLS IN UKRAINE IN THE INDEPENDENCE ERA

The article describes the process of establishment of alternative schools in the independent Ukraine, advanced pedagogical practices of innovative teachers in 1990s, and essence of the educational process in selected alternative schools.

Keywords: alternative school, advanced pedagogical practice, innovative pedagogue, educational technology.

Актуальність проблеми. Державними освітніми документами суверенної України найважливішим стратегічним завданням проголошено виховання свідомих громадян, патріотів, освічених, творчих

особистостей, забезпечення пріоритетного розвитку людини на засадах гуманізації, гуманітаризації та демократизації освітніх процесів, зміни стосунків у навчальних закладах на основі гуманної педагогічної етики та

впровадження особистісно зорієнтованих педагогічних технологій. У зв'язку з цим підвищується соціальний попит на дослідження, які б сприяли ефективному розв'язанню поставлених завдань. Одним із напрямів проведення таких досліджень є вивчення гуманістично-зорієнтованих технологій, ідей, що містяться в передовому педагогічному досвіді вчителів минулого та сьогодення, які потребують ґрунтовного аналізу, узагальнення і впровадження у практику, на чому наголошується в “Державній національній програмі “Освіта” (Україна ХХІ століття)”, Національній доктрині розвитку освіти України у ХХІ столітті та в Положенні про експериментальний загальноосвітній навчальний заклад (Наказ №114 від 20.02.2002 р.).

Аналіз останніх публікацій. Проблеми інноваційних здобутків учителів, розвитку технологій на засадах гуманізації та гуманітаризації є предметом досліджень П. Автомонової, Н. Абашкіної, В. Беспалька, Є. Бережної, С. Гончаренка, В. Дорошевич, Т. Завгородної, І. Зязюна, О. Івасишина, Ю. Мальованого, Л. Момота, А. Нісімчука, О. Падалки, В. Паламарчука, І. Підласого, І. Прокопенка, Г. Сазоненко, О. Савченко, Г. Селевка, В. Сипченко, О. Сухомлинської, О. Шпака та ін.

Мета статті. Розкрити сутність авторської школи в незалежній Україні та передового досвіду вчителів-новаторів 1990-х років.

Вклад основного матеріалу. Авторська школа визначається як оригінальна загальнопедагогічна, дидактична, методична чи виховна система, опрацьована з урахуванням надбань психології, педагогіки, вікової фізіології та інших наук, вітчизняного й зарубіжного досвіду, яка реалізується під керівництвом чи за участі її автора (авторів) принаймні в одному навчально-виховному закладі (наприклад, школа В. Сухомлинського, школа М. Гузика та ін.). Авторська школа є одним із типів експериментального майданчика [2, 14–15].

Аналіз вітчизняного історичного досвіду новаторських технологій дає підстави стверджувати, що за 1990-их років виникає низка авторських за своєю структурою та змістом шкіл.

Свідченням багатого різноманіття педагогів-новаторів і відповідних авторських навчальних закладів на теренах України на початку 1990-их років є перелік авторських творчих програм, які отримали схвалення розширеної сесії республіканської ради творчої Співки вчителів України, які вели свій “вісник” у газеті “Радянська освіта”:

“Школа радості” – Ю. Андрунас, директор Варварівської середньої школи Павлоградського району Дніпропетровської області;

“Педагогіка оптимізму” – В. Письменний, директор Дніпропетровської одинадцятирічки №136;

“Модель школи продовженого дня з територіальними різновіковими загонами” – Т. Кузнецова, директор Криворізької середньої школи № 55 на Дніпропетровщині;

“Від творчого директора через творчість учителя – до творчого учня” – С. Гацко, методист кабінету виховної роботи Дніпропетровського ОІУВ, керівник обласного клубу директорів “Співка творчих друзів”;

“Виховання мистецтвом” – Т. Іванова, директор Стрїтівської кобзарської школи Кагарлицького району Київської області;

“Всебічне виховання особистості на основі оптимального поєднання основних навчальних циклів в умовах середньої загальноосвітньої школи селища міського типу” – О. Онїпко, директор Олександрівської середньої школи №1 Донецької області;

“Розвиток особистості в умовах сільської школи” – В. Гаврилків, директор Пістинської одинадцятирічки Косівського району на Івано-Франківщині;

“Національна школа” – В. Стрїлько, директор Гнідинської неповної середньої школи Бориспільського району Київської області;

“Творче соціально-педагогічне об'єднання “Ліцей” – А. Сологуб, директор Криворізького природничо-математичного ліцею;

“Впровадження в систему шкільного самоврядування методики І.П. Іванова” – О. Продченко, директор середньої школи м. Гола Пристань Херсонської області та ін. [1, 1].

Середня загальноосвітня школа-лабораторія №24 (засновник – С. Гладченко) створена 1963 року. 1985 року їй присвоєно звання “Зразкова установа м. Києва”, а в 1991 році визнана як авторська школа.

Окремі акторські школи заслуговують на докладніший аналіз.

Цікавим є новаторський досвід однієї з послідовників В. Сухомлинського – В. Хайруліної. З 1988 Васирина Михайлівна очолювала експериментальну школу – лабораторію КДПУ ім. М. Драгоманова м. Києва, яка з 1991 р. була реорганізована в Український колеж. 1996 року колежу присвоєно ім'я В.О. Сухомлинського та відкрито Музей славетного педагога.

Духовною та науково-теоретичною основою діяльності педагогів колежу є творча спадщина В.О. Сухомлинського [8, 13]. Зміст початкового навчання базується на національному характері та гуманізації освіти. Так, В. Хайруліна

наголошує, що “лише рідна мова, засвоєвана в своїх початках у сім’ї й системно поглиблювана в школі, забезпечить формування в дітей національної психіки, характеру, світогляду, свідомості та інших важливих складників духовності народу” [6, 6]. Основну увагу педагогічний колектив приділяє створенню рідномовного простору відповідно до авторської концепції вчителів, яка включає високий рівень викладання української мови у кожному класі; активну позакласну роботу, спрямовану на глибинне осягнення багатств рідної мови; дотримання єдиного мовного режиму в усіх формах навчання і виховання та ін. Усе більшою популярністю у шкільній практиці користуються інтегровані та нетрадиційні уроки, причому мовний матеріал однаковою мірою об’єднується у змісті гуманітарних і негуманітарних предметів. Введення інтегрованих курсів створює передумови для всебічного розгляду базових понять, явищ, широкого охоплення змісту формування в учнів системного мислення, позитивного емоційного ставлення до пізнання, економного використання навчального часу [7, 19]. Завдяки введенню інтегрованого курсу навчання педагогічному колективу вдалося зменшити тижневе навантаження до 20-ти годин (в умовах п’ятиденного робочого дня).

Дороговказом для школярів у повсякденних ситуаціях стали “заповіді колежу”:

- духовність примножує сили;
- єдність – джерело енергії;
- гармонія вносить радість у життя;
- щедрість – основа довір’я;
- працьовитість – основа духовної єдності;
- при згоді і малі справи зростають;
- не для школи, а для життя навчаємось;
- винахідливість рухає бізнес;
- фіксувати і виділяти найбільш оригінальні ідеї та рішення;
- успіх колективу залежить від колективної інноваційної діяльності;
- любов до роботи, а не інструкція; щоденні творчі пошуки;
- нам потрібні позитивні думки, а не критиканство;
- ліквідувати настороженість і недовіру один до одного;
- розмова ввічлива, як у храмі.

Мудрість “заповідей” закріплена в девізі Українського колежу ім. В. Сухомлинського: “Ми за Культ Знання, але він не може замінити Культу Совісті” [8, 13 – 14].

Школа № 37 м. Полтави (директор – О.А. Писанський) отримала статус авторської у

1993 році. Повна назва школи – “Авторська національна школа розвитку цілісної особистості підготовки ділової людини”. Її концепція розроблена директором О. Писанським та професором В. Ільченком (останній присвятив докторську дисертацію цій проблемі). За їхнього керівництва 1990 року був укладений навчальний план, що обумовлював формування цілісності природничо-наукових знань, а відповідно до нього мали бути створені інтегровані курси в 6 кл. та в 10 – 11 кл. Головна мета діяльності школи – взаємозумовлений розвиток особистості учнів і вчителів у різних видах діяльності – праці, спілкуванні, грі, самодіяльності.

Основними навчально-виховними завданнями авторської школи є формування психічної та соціально зрілої особистості.

Мета, завдання і науково-методичні засоби організації навчально-виховного процесу реалізуються через структуру школи, яка передбачає:

- початкову освіту (1 – 3 класи);
- основну освіту (5 – 9 класи), де, окрім базового компонента, додаються профільні цикли (гуманітарний, природничий, економічний, технічний);
- середню освіту (10 – 11 класи), де до базової освіти та профільного циклу додаються спеціальні предмети для забезпечення професійної підготовки ділової людини [3, 46 – 47].

Зміст освіти розроблено на основі введених інтегрованих курсів (1 – 3 кл.), основних або базових (гуманітарний, природничий, економічний, технічний цикли) та спеціальних предметів для забезпечення професійної підготовки ділової людини (банківська справа, бухгалтерський облік, маркетинг, менеджмент та ін.) [4, 18].

Базові предмети забезпечують такий рівень підготовки учнів, який дає змогу легко змінити школу в межах України чи навіть при виїзді за кордон. Кінцева мета базового циклу предметів – забезпечити “конвертованість” атестата про середню освіту [3, 47].

Вводяться також факультативи за інтересами, які можуть нести теоретичну (підготовка до вступних іспитів у відповідні вищі навчальні заклади), так і практично-професійну спрямованість (автосправа, діловодство, риторика та ін.). Навчання здійснюється профільно: еколого-медичний (дівчата), менеджер-технічний (хлопці) напрями. Запроваджено такі предмети та спецкурси: “Довкілля” – з 1 по 6 клас, економіка – з 1 по 11 клас, інформатика – з 1 по 11 клас, друга іноземна мова – з 7 класу, історія культури України – з 6 класу, основи технічної творчості,

екологія та охорона природи, лікарські рослини, психологія спілкування, “Я і моя родина”, хореографія [4, 19].

У школі здійснюється постійна діагностика розвитку особистості учня. Цю роботу проводять психологи та педагоги школи. Порівняльний аналіз різних груп учнів дає змогу виявити певну залежність між темпами розвитку особистості та факторами, які позитивно впливають на її формування. Таким чином педколектив школи намагається забезпечити максимальний розвиток пізнавальних і творчих здібностей кожного учня.

Кременчуцька профільно-диференційована школа I – III ступенів №3 працює як освітній заклад нового типу з 1991 року. Головна мета, яку поставили директор А. Самодрин та педагогічний колектив школи, – розвиток науково-теоретичної, гуманітарної та загальнокультурної підготовки, а також забезпечення виховання та розвиток здібних і талановитих дітей. Отже, основним завданням школи є гнучко та оперативно реагувати на запити педагогічних послуг певного регіону, на різні цільові установки його соціальних прошарків на освіту, різні стратегії отримання загальної середньої освіти.

Складниками структури профільно-диференційованої школи є: родинна школа (організовується за рік до початкової школи), початкова, академічна, прикладна. Специфікою початкової школи є введення, окрім традиційного змісту освіти, надбазового поліфуркаційного компонента (оглядовий поліфуркаційний цикл), мета якого – первісне введення дитини в розмаїття навколишнього середовища і формування певної системи емоційно-ціннісних ставлень до нього згідно з її особистісною природою, сприяння розвитку широких загальнонаукових та професійних пізнавальних інтересів [5, 34]. Завдяки цьому на основі психолого-педагогічної діагностики інтересів та нахилів учнів визначається їх домінуюча приналежність до певних типів професій. Таким чином учні діляться на групи і мають право продовжувати освіту в академічній чи прикладній школах.

Академічна та прикладна школи характеризуються певною спрямованістю: перша – на отримання відповідної вищої освіти, друга – відповідної виробничої професії [5, 35]. З метою формування змісту (відповідно до інтересів та здібностей учнів) до варіативної частини базового

навчального плану входить понад 50 навчальних предметів.

Навчальний процес доповнюється виховною роботою школи, яка передбачає передусім її загальну орієнтацію на виявлення і задоволення пізнавальних запитів особистості, розвиток її задатків, формування інтересів, надання учням можливостей проявити себе в різноманітних видах діяльності [5, 35].

Таким чином, технологія профільно-диференційованої загальноосвітньої школи спрямована на розв’язання питання якнайшвидше виявити природні дитячі задатки та нахили, згідно з якими поступово розвивати інтереси учнів до певних видів діяльності з майбутньою профорієнтацією.

Висновки. У 1990-х роках з’явилася низка авторських шкіл, які характеризуються багатогранністю змісту, структурою та новаторськими педагогічними ідеями. Проте через недостатню підтримку авторських закладів з боку державної системи освіти не всім новаторам вдалося повністю реалізувати свої передові педагогічні ідеї.

1. Візитна картка: Парад ідей // *Радянська освіта*. – 1990. – №5. – С. 1 (вкладка)

2. Гончаренко С. *Український педагогічний словник* / С. Гончаренко. – К.: Либідь, 1997. – 376 с.

3. Ковцур Т. Школа “золотої бджілки” / *Тетяна Ковцур, Ніна Библів* // *Початкова школа*. – 2000. – №1. – С. 46 – 48.

4. *Педагогічні технології. Досвід. Практика: Довідник* / За ред. П.І. Матвієнко. – Полтава: ПОПОПП, 1999. – 376 с.

5. Самодрин А. *Профільно-диференційована школа* / Анатолій Самодрин // *Шлях освіти*. – 1998. – №2. – С. 34 – 35.

6. Хайруліна В. *Рідномовний освітній простір: шляхи становлення та особливості функціонування* / В. Хайруліна // *Дивослово*. – 2006. – №6. – С. 6.

7. Хайруліна В. *Український колеж – школа радості* / В.М. Хайруліна, Н.В. Титаренко // *Початкова школа*. – 1996. – №6. – С. 17 – 20.

8. Хайруліна Василина Миколаївна: до 60-річчя від дня народження / Уклад. В.В. Березкіна. – К.: Держ. науково-педагогічна бібліотека України, 2003. – Вип. 14. – 32 с. (Серія: Ювіляри АПН України)

Стаття надійшла до редакції 12.03.2013

